

การจักราชการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗)

นางสาวจิตรารักษ์ ไชยกันทา

ศษยวิทย์วิทยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต
แผนกวิชาประวัติศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๑

THE ORGANIZATION OF THE ROYAL THAI FORCES
IN THE REIGN OF KING RAMA VII (1925-1935)

Miss Jittraporn Chaikanta

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจักราขการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗)

โดย นางสาวจิตรารมณี ไชยกันทา

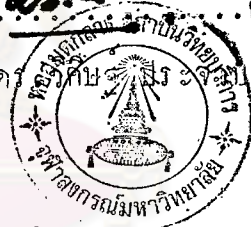
แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา พลโทคำเนิร เดชะกุล
ศาสตราจารย์ วิชาสว่างค์ พงศ์บุตร

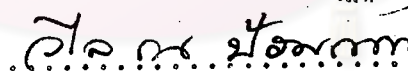
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

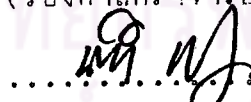

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.วิเศษ ทรัพย์)

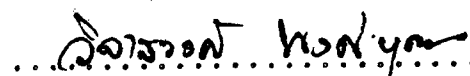

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วไล วัฒนประพร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร)

.....กรรมการ
(พลโท คำเนิร เดชะกุล)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิชาสว่างค์ พงศ์บุตร)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจักราชการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๕)

ชื่อนิสิต นางสาวจิตรารภณ์ ไชยภักดิ์

อาจารย์ที่ปรึกษา พลโทคำเนิร เลขะกุล
ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุตร

แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๒๐

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มุ่งศึกษาถึงการจักราชการทหาร
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นสมัยที่ประเทศกำลังประสบ
กับปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งสำคัญ การ
ศึกษาค้นคว้าชี้ให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของการจักราชการทหาร
เนื่องมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเป็นพื้นฐาน ทั้งยังประกอบกันกับแนวพระราช
ดำริและรัฐประศาสนบายการปกครองแผ่นดิน ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า-
อยู่หัว ซึ่งผลที่ไ้รับในชั้นปลาย ไม่เพียงแต่ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวง
การทหารเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเท่านั้น หากยังขยายวงเกี่ยวข้องกับถึงผลทาง
การเมืองด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น ๕ บท ในบทแรก เป็นการ
กล่าวถึงการจักราชการทหารก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย
เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นพื้นฐานเบื้องต้น บทที่สอง กล่าวถึงแนวคิดในการจักราชการ
ทหาร ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อจากนั้นจึงเริ่มกล่าวถึง

๑

การจัดราชการทหาร โดยแบ่งช่วงการศึกษาออกเป็น ๓ ช่วง ในบทความ ๆ ไป
คือ การจัดราชการทหารในสมัยอยุธยาพระยะแรก (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๓)
การจัดราชการทหารในสมัยอยุธยาพระยะหลัง (พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๕) และ
บทสุดท้ายกล่าวถึง การจัดราชการทหารภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
พ.ศ. ๒๔๗๕ (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

the Royal Thai Forces from the Sukothai period up to the reign of King Rama VI (1910 - 1925). The second chapter treats the policy of re - organizing the Royal Thai Forces under King Rama VII. The remaining chapters deal with the organization of the Royal Thai Forces in 3 chronological phases : the first (1925 - 1930) and second (1931 - 1932) phases of balancing the budget under the absolute monarchy, and the period (1932 - 1935) following the Revolution of 1932.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยก็ไม่ได้ หากปราศจากความ
กรุณาของ พลโทคำเนียร เดชะกุล และ ศาสตราจารย์วิลาสว่างต์ พงศ์บุตร
ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่เสมอมา ผู้เขียน
ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ณ ป้อมเพชร และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร ที่กรุณาตรวจทานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย
ความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ อาจารย์วรารังค์ คุณานุกร คุณสุวักี ธนประสิทธิ์พัฒนา
คุณชาญชัย รัตนวิบูลย์ ผู้ให้แนวคิดคำแนะนำและการช่วยเหลือผู้เขียนด้วยความ
จริงใจ

สำหรับ คุณประพันธ์ สุทธารวาส ผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษา
ของผู้เขียนในระดับปริญญาโทตลอดมา ด้วยความอดทนอย่างสูง ผู้เขียนขอขอบคุณ
มา ณ ที่นี้ด้วย.

ศูนย์วิทยุโทรทัศน
จิตรารภรณ์ ไชยกันทา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิติกรรมประกาศ	ข
รายการตารางประกอบ	ฅ
รายการแผนภูมิประกอบ	ท
บทที่	
บทนำ	๑
บทที่ ๑ การจักราชการทหารไทยก่อนรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๖
- สมัยสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยสังเขป	๖
- การจักราชการทหารสมัยปฏิรูป : รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๔
- การจักราชการทหารรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๓๔
บทที่ ๒ แนวคิดในการจักราชการ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๕๐
- แนวคิดในการจักราชการทหารก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๕๐
- แนวพระราชดำริคานการทหารในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๕๘

ทหาร

บพที่ ๓

- แนวคิดในการจัดการการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ๘๒
- การจัดการทหาร ในสมัยอยุธยาพระยะแรก (พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๗๓) ๘๑
- รายการคัดทอนรายจ่ายของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๖๕ ๘๒
- การจัดการการกระทรวงกลาโหม (พ.ศ. ๒๔๖๕-๒๔๗๑) ๘๖
 - นโยบายบริหารราชการของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ๘๘
 - การจัดหน่วยราชการภายในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๖๕ ๑๐๑
 - การทบทวนส่งเสริมสร้างกำลังความสามารถด้านตัวบุคคล ๑๐๘
 - การปรับปรุงระเบียบการและสวัสดิการทหาร ๑๑๓
 - การปรับปรุงเปลี่ยนรูปโครงการกองทัพบก (พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑) ๑๑๘
 - ผลของการจัดรูปโครงการกองทัพแบบใหม่
- การจัดการการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๗๓ ๑๓๐
 - แนวทางในการบริหารราชการทหารสมัยนายพลเอกหม่อมเจ้าวรเดช ๑๓๑
 - การขอเพิ่มงบประมาณประจำปีและอัตราเงินเดือนนายทหาร พ.ศ. ๒๔๗๒ ๑๓๖
 - การทบทวนส่งเสริมความสามารถด้านตัวบุคคล ๑๔๖
 - การปรับปรุงหน่วยราชการส่วนกองกลางกระทรวงกลาโหม (พ.ศ. ๒๔๗๒) ๑๕๗
 - ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกระทรวงกลาโหม และกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ๑๖๓

- การจัดการกระทรวงทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๖๔-๒๔๗๓..... ๑๘๔
- โครงการ การจัดกองทัพเรือ..... ๑๘๕
- การส่งเสริมการศึกษาของทหารเรือ..... ๑๘๓

บทที่ ๔ การจัดการทหารในช่วงสมัยคุณูปาพระยะหลัง

- (พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๕)..... ๑๘๗
- ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่มีต่อวงการราชการทหาร..... ๑๘๗
- ปัญหา ของกระทรวงทหาร อันเกิดจากการตัดทอนรายจ่าย
พ.ศ. ๒๔๗๔ : กรณีนายพลเอกเจ้าพระองค์เจ้าบวรเดช ทรง
ขอเลื่อนชั้นเงินเดือนนายทหาร..... ๒๐๘
- ผลสะท้อนที่เกิดจากการลาออกของนายพลเอกเจ้า
บวรเดช..... ๒๑๗
- การรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม..... ๒๒๔
- การจัดส่วนราชการและการบรรจุตัวบุคคลในตำแหน่งใหม่
(พ.ศ. ๒๔๗๔)..... ๒๒๘
- การจัดปรับปรุงหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม ในคราว
คุณูปา พ.ศ. ๒๔๗๕..... ๒๓๑
- ผลสะท้อนจากการตัดทอนรายจ่ายที่มีต่อวงการทหาร..... ๒๔๒

บทที่ ๕ การจัดการทหาร ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

- พ.ศ. ๒๔๗๕ (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗)..... ๒๕๗
- แนวคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕..... ๒๕๘
- ขบวนการของทหารในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕..... ๒๖๗
- ปัจจัยสำคัญ ที่ผลักดันให้กลุ่มนายทหารคิดการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง..... ๒๖๘
- การวางแผนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕..... ๒๘๐

การเคลื่อนไหวของฝ่ายรัฐบาลต่อนโยบายเปลี่ยนแปลง
การปกครอง..... ๒๘๑
ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง..... ๒๘๕

- การจัดการทหาร ภายใต้การบริหารงานของนายพันเอก
พระยาทรงสุรเดช..... ๒๘๐
 การจัดการกองทัพอากาศ พ.ศ. ๒๔๗๕..... ๒๘๐
 การเสริมสร้างกำลังอาวุธ และแสนยานุภาพของกองทัพ..... ๓๐๕
 กบฏบวรเดช..... ๓๑๕

- การจัดการทหารภายใต้การบริหารงานของนายพันเอก
หลวงวิมุตยวงศ์..... ๓๒๑
 การจัดการกองทัพบก พ.ศ. ๒๔๗๗..... ๓๒๕
 การจัดส่งเสริมการศึกษาของทหาร..... ๓๒๕

- การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของกลุ่มทหาร..... ๓๓๑

บทสรุป..... ๓๓๕
บรรณานุกรม..... ๓๔๓
ภาคผนวก..... ๓๖๔
ประวัติผู้เขียน..... ๔๐๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

การวางที่

หน้า

๑ แสดงงบประมาณประจำปีของกระทรวงต่างๆ คิดเพิ่มอัตรา-
ร้อยละของงบประมาณรายจ่ายแผ่นดิน (พ.ศ.๒๔๖๘-๒๔๗๕)..... ๘๑

๒ แสดงรายการงบประมาณกระทรวงการทหาร คิดเป็นอัตรา-
ร้อยละของงบประมาณรายไคแผ่นดิน (พ.ศ.๒๔๖๘-๒๔๗๕)..... ๘๐

๓ แสดงรายการเรือที่สามารถใช้การได้ในกองทัพเรือ พ.ศ.๒๔๖๘..... ๑๘๗

๔ แสดงรายการเรือที่ไม่มีค่าในการรบในกองทัพเรือ พ.ศ.๒๔๖๘..... ๑๘๘

๕ แสดงอัตราการลดเงินเคื้อนของข้าราชการ พ.ศ. ๒๔๗๔..... ๒๐๖

๖ แสดงการคักทอนงบประมาณของกระทรวงการทหาร ในพ.ศ.๒๔๗๔..... ๒๒๕

๗ แสดงงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกระทรวงฝ่ายป้องกัน
พระราชอาณาจักร เปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๓-๒๔๗๕..... ๒๓๕

๘ แสดงอัตราเงินเคื้อนของนายทหารยศต่างๆ ที่ถูกลดเงินเคื้อน
ในพ.ศ. ๒๔๗๔..... ๒๔๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการแผนภูมิประกอบ

แผนภูมิที่

หน้า

๑	แสดงการจัดหน่วยราชการ ในกรมยุทธนาธิการ พ.ศ. ๒๔๔๕	๒๑
๒	แสดงการจัดส่วนราชการกรมทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๔๕.....	๒๙
๓	แสดงการจัดส่วนราชการกรมทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๔๗.....	๓๑
๔	แสดงการจัดส่วนราชการกรมทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๖๕	๔๐
๕	แสดงการจัดส่วนราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๖๙	๑๐๒
๖	แสดงการจัดราชการกองทัพบก พ.ศ. ๒๔๗๐	๑๒๒
๗	แสดงการจัดรูปกองทัพนอຍทหารบก ที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๕๗	๑๒๓
๘	แสดงการจัดราชการกองทัพบก พ.ศ. ๒๔๗๑	๑๒๕
๙	แสดงการจัดราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๗๒.....	๑๖๐
๑๐	แสดงการจัดราชการกระทรวงกลาโหม สมัยคฤद्यภาพ พ.ศ.๒๔๗๕.....	๒๓๙
๑๑	แสดงการจัดรูปกองทัพบกในคราวคฤद्यภาพ พ.ศ. ๒๔๗๕	๒๔๐
๑๒	แสดงการจัดกองทัพเรือคราวคฤद्यภาพ พ.ศ. ๒๔๗๕.....	๒๔๑
๑๓	แสดงการจัดราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๔๗๕.....	๓๐๔

(ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา ความสำคัญ และปัญหาของเรื่อง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นช่วงสมัยที่สำคัญยิ่ง สมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจาก มีเหตุการณ์สำคัญหลายประการ อันเป็นจุดวิกฤตที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนทั้งด้าน เศรษฐกิจและการเมือง ปัญหาสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ประสบในทันทีที่เสด็จขึ้นครองราชย์ ได้แก่ ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและปัญหา การขาดแคลนเงินแผ่นดิน ซึ่งยากที่จะแก้ไขให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้ในเร็ววัน ในที่สุดรัฐบาลได้ตกลงใจเลือกใช้มาตรการตัดทอนรายจ่ายของส่วนราชการต่าง ๆ มีการยุบตำแหน่ง ยุบกรมกอง รวมกระทรวงและปลดข้าราชการออกเป็นจำนวนมาก เพื่อลดค่าใช้จ่ายงบประมาณรายรับจ่ายแผ่นดินลงตัว

มาตรการตัดทอนรายจ่ายดังกล่าว มีผลกระทบกระเทือนถึงกิจการราชการ ทหาร เช่นเดียวกับส่วนราชการอื่น ๆ แม้ว่ากิจการทหารจะเป็นกิจการที่เคยได้รับความสำคัญอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลก่อน และเคยได้รับงบประมาณอย่างท่วมท้นถึง ๑ ใน ๔ ของงบประมาณรายไต่แผ่นดินทั้งหมดทีเดียว แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาวะเศรษฐกิจที่ทรุดหนักลงทำให้รัฐบาลไม่อาจปล่อยให้ งบประมาณของกระทรวงการทหารคงอยู่ในระดับสูงเช่นเดิมได้ มีการพิจารณาตัด ทอนงบประมาณกระทรวงกลาโหมและกระทรวงทหารเรือลงถึง ๑,๘๒๕,๐๐๐ บาท ซึ่งยังผลให้กระทรวงการทหารทั้งสองต้องตัดทอนรายจ่าย ยุบกรมกอง ปลดข้าราชการ ตำแหน่งต่าง ๆ ลง และต้องจัดหน่วยราชการใหม่หลายครั้ง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการจัดระบบราชการทหารในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากจะให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลและรูปแบบ การจัดหน่วยราชการทหารแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ

ปัญหาและผลสะท้อนจากการคัดถอนรายจ่าย ในราชการทหาร อันเป็นสาเหตุนำไปสู่ความยุ่งยากทางการเมืองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ในที่สุด

จุดประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษารายละเอียดในการจัดราชการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗) โดยตั้งประเด็นของการวิจัยไว้ดังนี้คือ

๑. ศึกษาถึงสาเหตุและการดำเนินการเปลี่ยนแปลงส่วนราชการต่าง ๆ ในกระทรวงกลาโหม และกระทรวงทหารเรือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง อีกทั้งเป็นระยะที่ประเทศกำลังประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนักหน่วง ซึ่งทำให้กระทรวงฝ่ายป้องกันพระราชอาณาจักรต้องเร่งจัดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหน่วยงานราชการต่าง ๆ ภายในกระทรวงของตนหลายครั้ง

๒. ศึกษาวิเคราะห์ผลของการจัดการเปลี่ยนแปลงกิจการทหารต่าง ๆ อันเป็นแนวสืบโยงไปถึงสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ผลักดันให้ทหารเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

๓. ศึกษาถึงการที่ทหารเริ่มมีบทบาททางการเมืองและการปกครองในตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยสรุป เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพิจารณาในแง่ผลของการเข้าไปมีบทบาทเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ตามประเด็นในจุดมุ่งหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยกำหนดระยะเวลาไว้ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗) แต่ก่อนที่จะทำการวิจัยถึงตอนนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความเป็นมาและการจัดการทหารตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นต้นมา

เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจการจักรราชการทหารในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัวให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ต่อจากนั้นจึงศึกษาถึงแนวคิดและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดย
แบ่งช่วงศึกษาออกเป็น ๓ ช่วง คือ การจักรราชการทหารในสมัยจุลลภาพระยะแรก
(พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๔๗๓) การจักรราชการทหารในช่วงสมัยจุลลภาพระยะหลัง
(พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๕) และการจักรราชการทหารภายหลังจากการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

สำหรับคำศัพท์ที่ใช้เรียกแทนชื่อกระทรวงกลาโหมและกระทรวงทหารเรือ
นั้น บางครั้งเมื่อต้องการกล่าวถึงกระทรวงทั้งสองพร้อม ๆ กัน ผู้เขียนได้ใช้คำ
ว่า กระทรวงการทหาร หรือกระทรวงฝ่ายป้องกันพระราชอาณาจักร ทั้งนี้ขอได้
โปรดเข้าใจว่าชื่อเรียกทั้งสองมีความหมายเดียวกัน

อนึ่ง ในการศึกษาการจักรราชการทหารในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้
ศึกษาเน้นเฉพาะกรณีทหารบกและทหารเรือ มิได้หมายความรวมถึงทหารอากาศ
 ทั้งนี้เพราะกิจการทหารอากาศซึ่งเพิ่งจะเริ่มตั้งขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังเป็นเพียงหน่วยเล็ก ๆ และจัดเป็นกรมหนึ่งในกระทรวง
กลาโหม ยังไม่เข้ารูปเป็นกองทัพที่แท้จริง ฉะนั้นจึงมุ่งกล่าวแต่เฉพาะราชการ
กองทัพบก กองทัพเรือเท่านั้น

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical
Approach) ซึ่งเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)
จากข้อมูลที่เป็นหลักฐานขั้นต้น (Primary Source) และหลักฐานข้อมูลขั้นรอง
(Secondary Source) รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลร่วมสมัย คือ พลเอกจิระ วิชิต-
สงคราม ซึ่งในสมัยนั้นยังมียศเป็นนายร้อยเอกหลวงวิจิตสงคราม นายทหารประจำ
กรมทหารปืนใหญ่

แหล่งหลักฐาน

หลักฐานที่ใช้ในการค้นคว้าส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นต้นของทางราชการ ซึ่งยังมีได้ตีพิมพ์เก็บรักษาไว้ที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ และเอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้วบางส่วนจากกองประวัติศาสตร์ทหารบก หอสมุดกระทรวงกลาโหม สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ และยังได้ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประกอบการค้นคว้าด้วย

ส่วนเอกสารชั้นรอง ได้จากหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และจากหอสมุดส่วนตัวของ พลโทกำเนิร เลขะกุล

ปัญหาในการค้นคว้า

ปัญหาใหญ่ที่ผู้เขียนประสบอยู่คือ ปัญหาข้อจำกัดของเอกสาร ทั้งนี้เนื่องจากเอกสารส่วนใหญ่เป็นเรื่องทหาร ซึ่งถือว่าเป็นความลับของทางราชการ ไม่อาจนำมาเปิดเผยได้ ทั้งยังมีเอกสารบางส่วนที่ปรากฏอยู่แต่หมายเลขรับส่งหนังสือ แคตัวเอกสารสูญหายไป สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงต่อการศึกษาค้นคว้า จึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากเอกสารชั้นรองและการสัมภาษณ์จากบุคคลร่วมสมัย รวมทั้งใช้วิธีประมาณสถานการณ์ (estimate) จากเหตุผลและสภาพการณ์ที่คาดว่าควรจะเป็นไปในขณะนั้น มาประกอบการตีความในส่วนที่เอกสารชั้นต้นขาดหายไป เพื่อให้ได้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การตีความบางประการจึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของเอกสารเท่าที่ปรากฏเท่านั้น ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ในกรณีที่มีการเปิดเผยเอกสารชั้นต้นเพิ่มเติมขึ้นในภายหลัง

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

การใช้อักษรย่อในเชิงอรรถ มีตามลำดับดังนี้

กจร. หมายถึง กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ร.๕, ร.๖, ร.๗ หมายถึง เอกสารในสมัยรัชกาลที่ ๕, รัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ตามลำดับ

ก	"	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงกลาโหม
ค	"	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพระคลัง-
มหาสมบัติ
ต	"	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการ-
ต่างประเทศ
บ	"	เอกสารแผนกเบ็ดเตล็ด
รด.	"	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรมราชเลขาธิการ
สบ.	"	เอกสารส่วนพระองค์
		สบ.๒ คือ เอกสารส่วนพระองค์
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เอกสารที่ขึ้นคนด้วย FO. หมายถึง เอกสาร "Great Britain Foreign Office" ซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การใช้ศักราชในหัวข้อเรื่อง

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาครั้นกว่าไว้เฉพาะ พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๔๗๗ อันเป็นปีสุดท้ายที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองราชสมบัติ แต่เนื่องจากทรงสละราชสมบัติในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งหากนับศักราชตามแบบสากลจะกลายเป็น ค.ศ. ๑๙๓๕ เพราะถือเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ ส่วนทางราชการไทยสมัยนั้นยังถือเอาวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ ฉะนั้นในหัวข้อเรื่องภาษาอังกฤษ จึงใช้ศักราช ๑๙๓๕ แทนที่จะใช้ ค.ศ. ๑๙๓๔.